

MOTYWOWANIE DZIECKA DO NAUKI

Nikt nie rodzi się prymusem. Umiejętności i postawy potrzebne do osiągania sukcesów w szkole dziecko przeważnie opanowuje już w pierwszych latach życia. Przygotowanie do roli ucznia rozpoczyna się bardzo wcześnie, a pierwszymi nauczycielami są rodzice, rodzeństwo, dziadkowie, niania.

Każde dziecko ma naturalną motywację do uczenia się i czerpie radość z opanowywania nowych umiejętności. Jest ciekawe świata, co łatwo zauważyć w niezliczonych pytaniach, które najczęściej zaczynają się od dlaczego? po co? jak?

Często z czasem dzieci zaczynają tracić pasję poznawczą. Słabnie entuzjazm do uczenia się wciąż nowych rzeczy. Dzieje się tak zwłaszcza, gdy zaczyna się nauka w szkole. W dużej mierze od rodziców zależy jak dziecko poradzi sobie w nowym środowisku oraz czy będzie miało motywację do nauki.

Czym jest motywacja?

Motywacja to proces wewnętrzny pobudzający jednostkę do działania i ukierunkowujący je. Od poziomu motywacji zależy sprawność działania.

Przez motywację należy rozumieć w szczególności proces, który wywołuje, ukierunkowuje i podtrzymuje określone zachowania ludzi spośród innych, alternatywnych form zachowania, w celu osiągnięcia określonych celów. Proces ten zachodzi, gdy spełnione są dwa warunki:

1. Osiągnięcie celu musi być postrzegane przez człowieka jako użyteczne.
2. Prawdopodobieństwo realizacji celu przez jednostkę musi być wyższe od zera.

W definicji mówi się również o dążeniu do celów. Cele te mogą być dwojakiego rodzaju:

1. Materialne (np. płaca, stypendium, nagroda rzeczowa)
2. Niematerialne (np. satysfakcja, chęć zwycięstwa w rywalizacji)

Ze względu na fakt, że w rzeczywistości mamy do czynienia z wieloma motywami, posługujemy się pojęciem systemu motywacji. Przez system motywacji należy rozumieć zespół wzajemnie powiązanych motywów ludzkiego działania.

Natomiast najlepszym wspomagaczem nauki są... emocje, ale w umiarkowanej ilości.

Z wyborem celów jest podobnie. Stawiając sobie zbyt wygórowane wymagania, skazujemy się na porażkę i szybkie zniechęcenie. Z drugiej strony, zbyt łatwe zadania szybko utwierdzają nas w mniemaniu, że wszystko już umiemy i nuda odciąga nas od dalszego pogłębiania wiedzy. Dlatego tak ważne jest stawianie sobie realistycznych, niewygórowanych celów, co prawda na górnej ale realistycznej granicy naszych możliwości.

Rola rodziców w kształtowaniu obrazu własnej osoby

Wpływ rodziców na to, w jaki sposób widzimy siebie jest bardzo znaczący. Sposób, w jaki nas oceniali zostaje trwale zapisany w umyśle. Ich opinie i działania kształtowały nasze charaktery. Nawet utalentowane dzieci mogą zaprzepaścić swoje możliwości, jeśli są przesadnie krytykowane przez rodziców. I przeciwnie. Dziecko chwalone i w wyraźny sposób doceniane rośnie w poczuciu zadowolenia ze swojej osoby i działa odpowiednio do tego poczucia. W ten sposób dziecko o niewielkim nawet naturalnym potencjale może osiągać znaczne postępy w rozwoju i budować właściwy obraz siebie. Przykładem tego mogą być dzieci upośledzone czy niepełnosprawne fizycznie, które pokonały swe bariery dzięki i uznaniu i zachęcie ze strony mądrych rodziców.

Gdy rodzice pozwalają dziecku próbować rozwijać nowe umiejętności i zachęcają je do tego, w dziecku rodzi się przekonanie „mogę to zrobić, jestem w stanie wykonać to zadanie”. Porażka, której towarzyszy nie nagana, lecz dalsza zachęta, daje poznać ograniczenia, nie stając się jednak powodem osobistych tragedii. Dziecko buduje właściwy obraz siebie. Ma ochotę próbować nowych umiejętności i rozwijać je. Nie boi się porażek, wie, że mogą przydarzyć się każdemu i że może próbować jeszcze raz.

Jeśli dziecko jest chronione i nie ma okazji podejmować ryzyka lub jest krytykowane za niepowodzenia, rośnie w nierozwiniętym poczuciu własnych możliwości i przekonaniu: „ja się do tego nie nadaję”, „ja nie potrafię”.

Wpływy negatywne

Jakie błędy popełniane przez rodziców powodują, że dziecko nie wykorzystuje swoich potencjalnych możliwości i trwoni talenty?

Pewne rodzinne sytuacje sprawiają, że dzieci nie znajdują motywacji do tego, żeby uczyć się, mierzyć się ze szkolnymi wyzwaniem, sprawdzać się w roli ucznia. Poprzestają na dwójkach i trójkach. Nic z tego, co oferują im w szkole, nie jest w stanie ich zainteresować i wzbudzić ich entuzjazmu. Po prostu im się nie chce. Wpływom takim podlegają najbardziej:

- **Dzieci rozpieszczone** – one nie muszą podejmować wysiłków, żeby osiągnąć upragnione cele, bo rodzice wszystko „podają na tacy” i odgadują każde marzenie, spełniają życzenia, nadskakują.
- **Dzieci nadopiekuńczych rodziców** – stale wyręczane i kontrolowane, nie mają okazji nauczyć się podejmowania decyzji, ponoszenia ryzyka; czują się więc zależne i nie-kompetentne; są przekonane, że nic same nie potrafią (rodzic mówi: Ja to zrobię, tobie się to nigdy nie udaje. Ty zawsze zapominasz!
- **Dzieci rywalizujące z bratem czy siostrą** – poczucie nieustającej konfrontacji, porównywanie i walka o względy rodziców stwarzają atmosferę ciągłego zagrożenia, frustracji oraz niesprawiedliwości.
- **Dzieci manipulatorzy** – poczucie władzy nad otoczeniem nie sprzyja rozwijaniu samodyscypliny koniecznej w pracy nad wyznaczonymi celami; mali manipulatorzy to często dzieci skłóconych, zbyt pobłażliwych albo zapracowanych ponad miarę rodziców oraz jedynacy uwielbiani przez najbliższych,
- **Dzieci zdeorganizowanych domów** – chaos i nieuporządkowany tryb życia utrudniają przystosowanie się do szkolnej rutyny i wypełnianie obowiązków oraz akceptację ograniczeń
- **Dzieci, których możliwości są przeceniane** – rodzice mają w stosunku do nich zbyt wysokie wymagania. Dziecko nie jest w stanie im sprostać, co wywołuje u niego frustrację
- **Dzieci ciągle pouczane i krytykowane** – rodzice idealizują obraz siebie: „ja w twoim wieku... (miałem same piątki, uczyłem się po kilka godzin dziennie itp.)”, często „prawią kazania” tonem osoby wszystkowiedzącej i nieomyślnej, stale podają siebie za przykład. Lubią udowodniać dziecku, że zawsze mają rację.

Wpływy pozytywne

Jaka atmosfera w domu powoduje lepsze wyniki w szkole? Co powinni robić rodzice, aby pomóc swoim dzieciom?

Pożądane zachowania rodziców, które wpływają na motywację i stosunek do nauki:

- **Służenie przykładem** – jeżeli rodzice czytają książki i czasopisma (nie tylko program TV), często dyskutują na różne tematy, mają swoje hobby czy grają z dziećmi w gry edukacyjne, wówczas ich dzieci będą bardziej skłonne poszerzać swoją wiedzę, gdyż będzie im się to wydawało naturalne,
- **Dostrzeganie sukcesów, stosowanie pochwał** – każda zmiana na lepsze utrwali się szybciej, jeśli zostanie dostrzeżona i doceniona. Z czasem jednak należy stopniowo zmniejszać ilość pochwał, gdyż w przeciwnym razie dzieci mogą zacząć traktować je jako coś, co należy im się zawsze oraz traktować je jako sposób na uzyskanie uznania w oczach dorosłych.
- **Stawianie racjonalnych wymagań** – aspiracje rodziców wobec dzieci powinny być odpowiednie do posiadanych predyspozycji i uzdolnień.
- **Właściwa organizacja czasu** – pilnowanie aby dziecko miało wystarczająco dużo czasu na zabawę, ruch, czy swoje hobby. Dzieci zdolne i ambitne często potrafią długo i wytrwale się uczyć, ale mogą być przemęczone i przypłacić to skrzywieniem kręgosłupa. Ważne jest też sprawdzenie ilości czasu poświęcanego na telewizję czy komputer, w celu uniknięcia uzależnienia.
- **Pomoc w nauce** – należy zachęcać dzieci do samodzielnego rozwiązywania problemów (np. zamiast zawsze sprawdzać błędy ortograficzne – nakłonić dziecko do korzystania ze słowniczka) oraz pomagać mu, gdy sobie nie radzi (tłumaczyć, wskazywać źródła wiadomości, organizować naukę w formie zabawy, przepytwać dziecko z materiału, korygować błędy gramatyczne i nawyki wymowy,

pokazywać przykłady itp.). Nigdy nie należy odrabiać za dziecko prac domowych!

· **Interesowanie się problemami dzieci** – małe dzieci mają naturalną skłonność do opowiadania swoich przeżyć rodzicom. Tylko od rodziców zależy, czy będą tak postępowały, gdy dorosną. Jeżeli reakcje dorosłych na problemy są przesadzone albo sprawy dziecka są traktowane jako mało ważne, wówczas kontakt będzie stawał się coraz bardziej zakłócony. Dzieci nie będą szukały pomocy w rozwiązaniu problemów u rodziców. Nic nie da wypytywanie się czy groźby. Jeżeli rodzic będzie wiedział, w czym tkwi kłopot, zazwyczaj będzie mógł pomóc i udzielić wsparcia.

· **Pozytywne emocje** – dziecko, które nie ma w domu do czynienia z negatywnymi emocjami, nie przejawia ich raczej w szkole. Należy starać się panować nad złością, gniewem, frustracją. Nie należy „odbijać” swoich złych humorów na dzieciach.

· **Mądre karanie** – stosowanie kar jak najrzadziej (w przeciwnym razie tracą swoją moc) i tylko wówczas, gdy są konieczne, wymierzanie ich adekwatnie do przewinienia. Nie stosowanie kar cielesnych!

· **Nagradzanie** – nagrody należy stosować mądrze, gdyż zbyt dużo lub bardzo drogie, mogą wypaczyć charakter – dzieci uczą się dla uzyskania rzeczy a nie dla siebie. Często wartościowsze od nagrody materialnej jest pochwalenie czy poklepanie.

· **Zapewnianie dobrych warunków do nauki** – dziecku ciężko jest się skupić, gdy nie ma prywatnego kącika lub gdy ojciec ma włączony głośno telewizor.

· **Traktowanie rodzeństwa na równi** – dziecko faworyzowane zazwyczaj będzie starało się być w centrum uwagi, a dyskryminowane będzie się chowało w cieniu.

TECHNIKI I FORMY WZMACNIANIA

W uczeniu się czynniki nieobojętne a towarzyszące bodźcom lub zachowaniom jednostki nazywa się wzmocnieniami. Posługując się nimi jako systemem, możemy oddziaływać na motywację w nauczaniu, stosownie do potrzeb nasilać ją lub osłabiać, a ponadto ukierunkowywać działania na pożądane tory.

Aby coś stało się nagrodą musi wywoływać zadowolenie i następować po jakimś zachowaniu.

Wywołując pożądany stan emocjonalny nagroda wzmacnia związek między określoną sytuacją a występującym w niej zachowaniem. Na tym polega domniemany mechanizm działania nagrody. Wraz z utrwaleniem się owego związku zwiększa się prawdopodobieństwo ponownego wystąpienia nagradzanego zachowania.

Niektórzy przypuszczają, że stosowanie kar – analogicznie jak w przypadku nagród – osłabia związek między zachowaniem a sytuacją, w której ono wystąpiło. Sądzą, że na skutek tego może dojść do wyeliminowania karanego czynu.

W świetle badań okazało się jednak, że kara nie znosi atrakcyjności czynu, po którym następuje. Oczekiwania, że w wyniku stosowania samych kar można wyeliminować trwale jakąś czynność, są złudne. Tłumienie danego czynu ma charakter okresowy (dopóki istnieje prawdopodobieństwo wykrycia go).

Aby trwale wyeliminować zachowania niepożądane, trzeba w okresie tłumienia, po zastosowaniu kary, wywołać pożądane zachowanie alternatywne i wzmocnić je nagrodami.

Przykładowe techniki wzmocniania

Przedstawione techniki pochodzą z podręcznika dla nauczycieli, jednak mogą być z powodzeniem stosowane przez rodziców.

1. **Technika bezpośredniej gratyfikacji** – polega na sygnalizowaniu swego zadowolenia z racji poczynionych postępów w zachowaniu lub nauce. Odbywa się to zazwyczaj przez wyrażenie pochwały i uznania. Takie wzmocnienia spełniają 2 funkcje: zwracają uwagę na poprawne wykonanie poleceń zachęcają do dalszego ich respektowania. (...) W początkowym okresie wzmocnienia zaleca się nagradzanie w przypadku każdorazowego pojawienia się pożądanych zachowań. Z czasem jednak, w miarę coraz częstszego powtarzania się tych zachowań, należy stopniowo ograniczać wzmocnienia pozytywne, aby dzieci przestały traktować powierzone im zadania wyłącznie instrumentalnie, czyli

jako środek zaspokajania potrzeby uznania lub bycia dostrzeganym przez dorosłych. Postuluje się też zrezygnowanie z czasem z nagradzania materialnego, na rzecz pochwał lub innych oznak uznania (...).

2. **Technika zawierania kontraktu** – zakłada podpisanie lub ustne zawarcie umowy co do określonych postępów w zachowaniu bądź nauce określa zadania i obowiązki, jakie wychowanek powinien spełnić oraz warunki i sposób gratyfikacji za wykonanie zobowiązań objętych umową. (...) Ważne jest aby liczyć się z realnymi możliwościami spełnienia wynikających z niego zobowiązań. (...) Nie należy również oczekiwać następującej, lecz stopniowej poprawy w zachowaniu. Zakład rozpoczynać od łatwo dającej się przewyciężyć wady lub słabości.

3. **Technika słownego napominania** – polega na dyskretnym i życzliwym zwracaniu się do wychowanków w sprawie ich zachowania nie aprobowanego przez wychowawcę bądź nauczyciela. Jest to napomnienie udzielane w tonie spokojnym i rzeczowym, a więc bez cienia sarkazmu, wyniosłości lub mentorstwa. Należy uważać aby dziecka nie zawstydzić i uszanować jego godność.

Czynniki wpływające na motywację dziecka do nauki

1. To, co pomaga dziecku zmobilizować się do pracy, to dobra organizacja czasu nauki. Pomóżmy dziecku zabrać się do lekcji. Najlepiej, aby odrabiało je o stałej porze, w miejscu, gdzie jest cicho i spokojnie, gdzie dziecko może się skoncentrować i nic go nie rozprasza. Przed przystąpieniem do nauki dobrze jest przygotować sobie wszystkie książki i pomoce, tak aby później nie przerywać pracy. Odrabianie lekcji warto rozpocząć od najtrudniejszego zadania, kiedy jest się jeszcze wypoczętym. Wskazane jest również rozdzielanie materiału na krótsze partie, włączanie przerw. Zwłaszcza w przypadku małych dzieci, jest to bardzo ważne. Przeciętne dziecko w klasie I potrafi skupić się na 15 minut, w klasie III na pół godziny. Przerwę trzeba zrobić gdy dziecko zaczyna mieć problemy z koncentracją uwagi, jest zmęczone. Najlepsze godziny na odrabianie lekcji to 16-18.

Kiedy dziecko nie powinno odrabiać zadań domowych?

- Od razu po zakończeniu lekcji w szkole, ponieważ dziecko ma prawo czuć się zmęczone. Czasami wystarczy pół godziny lub godzina wytchnienia.
- Bezpośrednio po obfitym posiłku, zwłaszcza głównym tj. obiedzie, kolacji – ponieważ organizm nastawiony jest na trawienie.
- Późnym wieczorem, po godzinie 20 – 21.

Od którego przedmiotu zaczynać odrabianie lekcji?

Wybór uzależniony jest od uzdolnień i zainteresowań dziecka oraz od jego właściwości psychicznych.. Dzieci pracujące szybko i energicznie, ale łatwo męczące się od przedmiotu najtrudniejszego dla niego, na koniec niech zostawi łatwe. Dziecko które ma trudności z zabraniem się do pracy powinno zaczynać od przedmiotu, który lubi lub zadania łatwego, po to aby nie zniechęciło się od razu do lekcji. Dziecko mające lepszą pamięć wzrokową powinno uczyć się z podręcznika lub notatek, pomocne dla niego będą podkreślenia, linie faliste, kolorowe, główne myśli umieszczone w ramkach. Dziecko o przewadze pamięci słuchowej zapamiętuje przede wszystkim elementy słuchowe, dużo więc korzysta uważając na lekcjach, wykorzystując zapamiętane informacje i objaśnienia nauczyciela. W domu powinno uczyć się głośno albo słuchać tekstu czytanego przez inną osobę.

2. Ważna jest systematyczność. Czasem dziecko po prostu nie wie, w jaki sposób zabrać się do pracy. Kiedy trzeba przygotować się do sprawdzianu, nauczyć na pamięć wiersza, napisać wypracowanie i rozwiązać kilka zadań z matematyki, wówczas naprawdę można się pogubić i zniechęcić. Podpowiedzmy dziecku, co może zrobić, aby wykorzystać czas przeznaczony na naukę w sposób jak najbardziej efektywny. Trudno jest w jeden wieczór przygotować się do sprawdzianu z całego półrocza, kiedy jednak naukę rozłoży się w czasie, wówczas okazuje się, że wystarczy każdego dnia opracować jeden czy dwa tematy, aby skutecznie opanować cały materiał. Podobnie jest z nauką wiersza bądź czytaniem lektur. Nie warto tego zostawiać na ostatnią chwilę. Uczeń zachęcony do

systematyczności sam szybko zauważy, że przyswajanie wiedzy stopniowo i małymi partiami zajmuje stosunkowo niewiele czasu i nie wymaga zbyt dużego wysiłku.

3. Duży wpływ na motywację ma także pozytywna ocena rezultatów własnej pracy. Każdy lubi, gdy jego starania są doceniane. Pamiętajmy więc, aby zauważać nawet niewielkie osiągnięcia dziecka i aby chwalić je nawet za drobne postępy. Nie stawiamy dziecku zbyt wygórowanych wymagań, swoje oczekiwania dostosujemy do jego możliwości. Dzieci różnią się między sobą pod względem zdolności do nauki, więc nie każdy uczeń może mieć same piątki. Warto doceniać nie tylko końcowy efekt pracy (np. w postaci ocen), ale również sam fakt przystąpienia do niej, wysiłek wkładany w proces uczenia się. Jest to szczególnie ważne w przypadku słabszych uczniów, którzy często pomimo dużego nakładu pracy i czasu osiągają nie zawsze zadowalające efekty. Jeśli rodzice będą skupiać uwagę jedynie na niepowodzeniach dziecka, wówczas szybko straci ono chęć do nauki. Najlepszy efekt da pochwała konkretna, wskazująca na pozytywne działanie, a nie pochwała dziecka jako takiego.

4. W nauce warto stosować różnego rodzaju techniki ułatwiające zapamiętywanie. Notatki z wykorzystaniem różnych kolorów, podkreśleń i zabawnych rysunków, bazowanie na skojarzeniach, robienie wykresów – to wszystko może pomóc dziecku lepiej i bardziej trwale opanować materiał.

5. Każdy uczeń w jakimś momencie swojej kariery szkolnej zadaje sobie pytanie: „Po co właściwie tego wszystkiego się uczyć?”. Pomóżmy więc dziecku dostrzec korzyści, jakie może odnieść z posiadanej wiedzy, pokażmy mu, w jaki sposób powiązać ją z codzienną rzeczywistością i jak wykorzystać ją w praktyce. Dzieci stawiające sobie za cel zdobycie wiedzy lepiej się uczą, czerpią większą przyjemność z nauki. Tutaj wsparcie rodziców i dawanie przykładu własnym postępowaniem jest niezastąpione. Już samo okazanie zainteresowania może działać bardzo wiele. Zachęcajmy dziecko do rozmów, do myślenia, do wyrażania własnych opinii. Rozbudzajmy w nim zainteresowanie otaczającym światem. Pokażmy mu, że nauka naprawdę może być interesująca i przyjemna.

6. Nie wyręczajmy dziecka w odrabianiu lekcji. To bardzo ważne. Kiedy prosi o pomoc, nie podawajmy mu gotowych rozwiązań, ale jedynie na nie naprowadźmy, udzielmy wskazówek, wyjaśnijmy wątpliwości. Zachęćmy ucznia do samodzielności. Samodzielnie rozwiązane zadanie może dostarczyć dziecku dużej satysfakcji, wzmacnia w nim również poczucie, że jest w stanie poradzić sobie z trudnościami. Jest to szczególnie ważne, ponieważ uczeń posiadający wiarę w swoje siły nie zraża się niepowodzeniami, a stawiane przed nim zadania traktuje nie jak uciążliwe obowiązki, ale jak przyjemne wyzwanie, któremu jest w stanie sprostać.

7. Współpracujmy ze szkołą - nie tylko przy okazji wywiadówek czy oficjalnych zebrań. Pamiętajmy, że nauczyciel to sprzymierzeniec w procesie edukacji dziecka.

8. Interesuj się postępami dziecka. Sama obecność rodziców na zebraniu w szkole jest dla dziecka bardzo istotna. Świadczy bowiem o zainteresowaniu problemami syna, czy córki, o tym, że są dla rodziców ważni. Jednak równie ważne jest zachowanie ojca, czy matki po przyjściu do domu i sposób przekazania informacji o zebraniu. Dziecko oczekując na powrót rodzica z wywiadówki przeżywa duży stres i to nie tylko to, które ma coś na sumieniu. Po powrocie do domu spróbujmy:

- powstrzymać emocje. Przekraczając próg domu nie krzyczmy np. „koniec z telewizją dopóki nie poprawisz ocen” itp.
- znajdźmy czas na rozmowę
- nie zaczynajmy od informacji negatywnych.
- mówmy o swoich odczuciach. Np. miło mi było, gdy pani Cię pochwaliła lub zmartwiło mnie Twoje zachowanie w szkole.
- gdy są problemy- wspólnie ustalmy ich rozwiązanie

10. Mądrze motywuj. W procesie szkolnego uczenia się motywacja odgrywa dużą rolę. Jest siłą pobudzającą do nauki, zdobywania wiedzy, rozszerzania zainteresowań. Kiedyś uważano, że groźba pasa lub awantury zmotywuje do nauki. Od kar lepsze są nagrody, ale stosowanie ich musi być ostrożne. Złotym środkiem jest drobna nagroda, np. w postaci uznania rodziców, pochwały. Dziecko będzie miało poczucie, że rodzice interesują się jego życiem. Chwaląc dziecko stosujemy tak zwaną pochwałę opisową tzn. nie mówmy wprost: jesteś grzeczny, jesteś mądry, bo taka pochwała wprawia w zakłopotanie. Spowodujmy, by dziecko tak samo pomyślało o sobie mówiąc, co widzimy, co czujemy. Skuteczna i wartościowa pochwała zawiera konkretne i precyzyjne informacje, które dokładnie wskazują, co dziecko osiągnęło, w czym się poprawiło. Ważne jest także docenianie nie tylko końcowego efektu, ale również wysiłku, wytrwałości jaką dziecko wykazało podczas wykonywania zadania. Wiarę we własne siły możemy wzmocnić w dziecku także poprzez:

- odwoływanie się do wcześniejszych, pozytywnych doświadczeń dziecka, np. sytuacji gdy poradziło sobie z prostszą wersją aktualnego zadania
- przypominanie o tym, co już wie i potrafi
- wyraźne komunikowanie, że wierzymy w dziecko

Przy wyrażaniu pochwał należy z kolei unikać:

- nieszczerych pochwał tylko po to, by dziecko poczuło się lepiej
- komunikatów sprawiających, że dziecko będzie czuło się kontrolowane lub manipulowane, np. „Dobrze, zrobiłeś dokładnie to co chciałem”
- ogólnikowych zwrotów w stylu: „Dobra robota”, „Świetnie ci poszło”.

11. Doceniaj osiągnięcia dziecka. Warto rozróżnić tu dwa pojęcia: osiągnięcia a stopnie. Często pytamy dziecko po powrocie do domu: „co dziś dostałeś”, a powinniśmy zapytać: „czego się dziś nauczyłeś”. O ile łatwo jest doceniać osiągnięcia dziecka, które otrzymuje dobre stopnie, to gorzej jest z dzieckiem, które ma kłopoty w nauce. Na początku warto się zastanowić, czy niepowodzenia w nauce nie są objawem jakiejś przyczyny. Jest różnica między dzieckiem, które nie chce się uczyć, a takim, które uczy się wolno i nie jest w stanie zrobić tego, co się od niego wymaga. W rozpoznaniu problemu może pomóc rozmowa z wychowawcą, czy pedagogiem szkolnym, a także badanie w Poradni Psychologiczno- Pedagogicznej. Gdy rozpoznamy naturę trudności, wspólnie zastanówmy się nad rozwiązaniem problemu.

12. Nie pozwól dziecku, by źle mówiło o sobie. Często mamy okazję słyszeć, że dziecko źle mówi o sobie: „jestem głupi”, „nie dam rady”, „i tak mi się nie uda”. Są to głosy, które są wrogami sukcesu. Zastanówmy się skąd się to bierze. Czasem nieświadomie nadajemy dziecku etykietkę i tak o nim myślimy: „ten jest zdolny, ten powolny, ten zapominalski”. Sprawiamy, że dziecko tak zaczyna myśleć o sobie. A przecież każde dziecko może być postrzegane jako osoba o wielorakich cechach: raz nieśmiała, raz hałaśliwa, raz powolna i zamyślona, a raz szybka i zdecydowana, ale nigdy niejednakowa, zawsze mająca szanse rozwoju. Jak uwolnić dziecko z przypisanej mu roli?

- a) poszukać sposobu zaprezentowania dziecku innego obrazu jego osoby
- b) stworzyć sytuację, w której dziecko może zobaczyć siebie w innym świetle
- c) pozwolić dziecku usłyszeć, jak mówimy o nim coś pozytywnego
- d) określić wzór zachowania, jakiego oczekujemy
- e) przypomnieć dziecku jakieś poprzednie osiągnięcia
- f) powiedzieć, jakie są nasze odczucia i oczekiwania

Opatrywanie dzieci etykietkami ogranicza ich nadzieje, marzenia i możliwości. Pięknie jest to ujęte w słowach: „Kto wie kim każdy z nas mógłby się stać, gdyby choć jedna osoba uwierzyła w nas na tyle, by pomóc nam zbadać niezbadaną cząstkę naszej osobowości”. Przyczynami „lęku przed niepowodzeniem” są również uogólnienia wynikające z wcześniejszych doświadczeń. Dzieci manifestujące lęk przed porażką częściej doznawały niepowodzeń niż sukcesów, a ich porażki były eksponowane przez innych. Ich lęk przed porażką jest wynikiem specyficznego typu oddziaływań:

- zakazów („jak nie potrafisz, to nie rób”)
- zagrożeń („jeżeli tego nie zrobisz, to...”)
- powstrzymywania („zostaw, niech to zrobi ktoś inny”)
- akcentowania słabych stron („myślenie nigdy nie było twoją mocną stroną”)
- eksponowania niepowodzeń („ty jak zawsze nic nie umiesz”)

Lęk przed niepowodzeniem powoduje u tych dzieci występowanie tendencji do rezygnacji, formułowania niskich aspiracji i niskich oczekiwań, do unikania zadań czy wręcz wagarowania.

13. Buduj w dziecku poczucie własnej wartości. Dziecko będzie pozytywnie myślało o sobie, gdy będzie miało poczucie własnej wartości. Zadaniem rodziców jest pomóc znaleźć swoje silne strony i nauczyć dzieci wykorzystywać je do zdobycia całej satysfakcji, jaką mogą przynieść. Nazywane jest to procesem kompensacji i oznacza równoważenie słabości poprzez maksymalne wykorzystanie swoich silnych stron. Rolą rodziców jest pomóc wykształcić w dziecku energię i inicjatywę, by zrekompensować poczucie niskie wartości, by znaleźć sposób zrównoważenia swojej słabości, by dziecko myślało: „może nie jestem najlepszym uczniem w klasie, ale najlepiej śpiewam, czy gram w piłkę”. Jest to szczególnie ważne w okresie dojrzewania, bo wówczas często jedynym źródłem poczucia własnej wartości jest akceptacja grupy rówieśniczej. Wiara we własne możliwości może zaprowadzić na sam szczyt, a jej brak powoduje utratę mnóstwa fantastycznych okazji do nauki, zabawy, poznania ciekawych ludzi.

14. Rola zainteresowania i zamiłowania do nauki. Silnej motywacji do nauki sprzyja zainteresowanie tym, czego dziecko się uczy. Chęć uczenia się możemy wykształcić w dziecku, np. poprzez:

a) wskazanie powiązań wiedzy książkowej z codzienną rzeczywistością:

- powiązanie wiadomości z przyrody z naturalnymi zjawiskami
- odniesienie wiedzy historycznej do współczesnych wydarzeń
- wskazanie na podobieństwa literatury do życiowych wydarzeń i problemów.

b) poszerzenie wiedzy zdobytej w szkole (muzeum, wycieczki krajoznawcze, gry edukacyjne, czasopisma, programy edukacyjne w TV)

c) rozbudzanie pozaszkolnych pasji i zainteresowań

d) zademonstrowanie na własnym przykładzie entuzjazmu do uczenia się, zdobywania nowych wiadomości

15. Poczucie kompetencji. Na motywację dziecka, ale i każdego z nas, silnie wpływa poczucie kompetencji – lubimy robić to, z czym sobie dobrze radzimy. Na kształtowanie poczucia kompetencji

wpływają zadania „w sam raz”: ani za trudne, ani za łatwe. Większość dzieci niechętnie przyznaje się do niekompetencji: obiecują, że wezmą się do pracy, ale tego nie robią, narzekają, że zadania są nudne lub głupie. Zdarzają się jednak, iż dzieci przyznają, że nie wiedzą jak wykonać zadanie lub oświadczają, że jest ono dla nich zbyt trudne. Co możemy zrobić w takiej sytuacji?:

- możemy zapytać co dziecko ma dokładnie zrobić, czy rozumie na czym polega zadanie – czasem niechęć do pracy wynika nie tyle z braku umiejętności, ale właśnie z faktu, iż uczeń nie wie co ma zrobić

- jeśli dziecko rozumie zadanie, ale twierdzi, że nie potrafi go wykonać, warto nakłonić je do rozpoczęcia pracy, aby zorientować się czego potrafi, a czego nie. Możemy zadać konkretne pytanie: „Czego potrzebujesz, by rozwiązać to zadanie?”, „Która część zadania sprawia ci największy kłopot?”

- gdy dziecko jest przerażone wielkością lub skomplikowaniem zadania, możemy zaproponować podzielenie go na mniejsze części

16. Rola pozytywnych relacji pomiędzy rodzicami i dzieckiem. Silnej motywacji dziecka do nauki sprzyjają bliskie i pozytywne relacje z rodzicami, oparte na akceptacji, zrozumieniu potrzeb i uczuć dziecka, wsparciu, zainteresowaniu życiem dziecka.

a) Bezwarunkowa akceptacja oznacza, że kochamy dziecko takim, jakie jest, a nie tylko wtedy, gdy jest grzeczne czy przynosi same szóstki i piątki. Warto mówić dziecku wyraźnie i wprost, że nam na nim zależy, a nie zakładać, że już zna nasze uczucia.

b) Wsparcie emocjonalne jest szczególnie ważne w sytuacji niepowodzeń, porażek, frustracji. Gdy dziecko wie, że może nam zaufać, liczyć na pomoc i oparcie, będzie chciało dzielić z nami nie tylko swoje sukcesy i radości, ale również niepowodzenia, bez obawy, iż spotka się z oskarżeniami i wyrzutami z naszej strony.

c) Zainteresowanie i zaangażowanie w życie dziecka poprzez wspólne rozmowy, rodzinne rytuały, wspólne spędzanie wolnego czasu, życzliwe, ale nie wścibskie pytanie o sprawy dziecka nie tylko dotyczące szkoły, lecz także jego zainteresowań, kolegów, marzeń.

d) Rozumienie i reagowanie na potrzeby oraz uczucia dziecka czemu służy uważne słuchanie tego, co dziecko mówi połączone z obserwowaniem jego zachowania oraz odzwierciedleniem jego emocji, np. poprzez komunikaty typu: „Widzę, że jesteś smutny, niezadowolony”. Dziecko będzie czuło się zrozumiane jeśli postaramy się wczuć w jego sytuację. Często ulgę w trudnych sytuacjach przeżywanych przez dziecko może mu przynieść odwoływanie się do naszych, podobnych doświadczeń z okresu dzieciństwa czy młodości, np. Ja też się irytowałam, kiedy uczyłam się gramatyki.

Silna więź pomiędzy rodzicem i dzieckiem stwarza poczucie emocjonalnego bezpieczeństwa, które z kolei korzystnie wpływa na jego zdolności i chęć poznawania świata. Okazywane dziecku wsparcie pozwala mu podejmować różne wyzwania, ponieważ wie, że będziemy przy nim niezależnie od tego czy odniesie sukces czy porażkę. Bliska więź z dzieckiem pozwala mu być otwartym i szczerze mówić o tym, co robi, myśli, czuje, z czym ma problemy.

17. Zachowania i postawy rodziców wpływające negatywnie na motywację dziecka do nauki. Mówiąc o czynnikach warunkujących motywację dziecka do nauki, warto sobie uświadomić, że niektóre z naszych postaw i zachowań mogą wpływać negatywnie na stosunek naszych podopiecznych do kwestii uczenia się. W związku z tym powinniśmy unikać:

- grożenia i oskarżania

- wyrażanie negatywnego podejścia do nauki w szkole
- komentarzy przedstawiających naszą osobę jako wzór negatywny: „Ja też nigdy nie umiałem matematyki, ponieważ mogą stanowić dla dziecka dobrą wymówkę
- porównywania mniej zdolnego dziecka z rodzeństwem, ważne jest dostosowywanie swoich oczekiwań do każdego dziecka z osobna, na miarę jego możliwości i umiejętności
- posiadania wygórowanych oczekiwań, nieadekwatnych do faktycznych możliwości dziecka, ponieważ niemożność sprostania naszym ambicjom może wpędzić dziecko w frustrację, poczucie winy i pogłębić niechęć do nauki
- zaprzeczania na siłę i mówienie, że zadanie jest bardzo łatwe, w sytuacji, gdy dziecko twierdzi, że coś jest dla niego zbyt trudne, lepiej wyrazić wtedy zrozumienie dla trudności dziecka, spróbować zachęcić do podjęcia wysiłku, zaproponować własną pomoc
- nadmiernego kontrolowania w czasie pracy, ciągłego „kręcenia się wokół dziecka”, zagładania co chwilę przez ramię lub stałego pytania jak mu idzie – ludzie bardziej lubią naukę, gdy uczą się z własnej woli i nie są do tego przymuszani.

Podsumowując, jeśli chcesz pomóc dziecku zwiększyć motywację do nauki:

- podkreślaj znaczenie nauki w życiu człowieka,
- powtarzaj myśl, że nauka jest celem sama w sobie,
- nie przypisuj zbyt dużej wagi ocenom,
- wyrażaj się pozytywnie o szkole i o nauczycielach,
- doceniaj pracę i samodzielność,
- dostrzegaj osiągnięcia dziecka,
- nie krytykuj, nie oceniaj,
- pomagaj, ale nie wyręczaj,
- nie wyśmiewaj niepowodzeń, ale wskaż jak można uczyć się na błędach,
- nie stawiaj wymagań wobec dziecka ponad jego możliwości,
- nie wyprzedzaj materiału szkolnego,
- pokazuj praktyczne zastosowania informacji zdobytych w szkole,
- wzbudzaj w dziecku zainteresowania wieloma dziedzinami życia,
- stwórz warunki do poszerzenia wiedzy i doświadczeń dziecka,
- pomagaj w rozwinięciu umiejętności potrzebnych w nauce (czytanie, zapamiętywanie, notowanie, koncentracja uwagi i inne),

-wspieraj!

Pamiętajmy, nawet najlepsze metody i najbardziej usilne próby mogą zawieść, jeśli sami nie będziemy dawali dziecku przykładu własnym postępowaniem. To od nas dorosłych zależy, czy nauczy się ono systematycznej pracy i obowiązkowości.

Opracowała:

Psycholog szkolny

Anna Bindek

Bibliografia:

1. Faber A., Mazlish E. „Jak mówić, żeby dzieci się uczyły – w domu i w szkole”. Wydawnictwo Media Rodzina, 1998
2. Encyklopedia rodzice i dzieci, praca zbiorowa, PPU „Park”, Bielsko-Biała 2002
3. Brzeškiewicz Z. „Jak być lepszym uczniem w szkole i człowiekiem w życiu”
4. Maciaszkowa J. „O współżyciu w rodzinie”, Nasza Księgarnia, Warszawa 1980
5. Reykowski J. „Z zagadnień psychologii motywacji” 1980
6. Włodarski Z., Matczak A. „Wprowadzenie do psychologii. Podręcznik dla nauczycieli”